

Evalueringen av forsøket uten karakterer i orden og atferd i videregående skoler i Rogaland 2016–2017

Edvin Bru og Maren Stabel Tvedt

Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning,
Universitetet i Stavanger

Læringsmiljøsentret
Universitetet i Stavanger

Tittel: *Evalueringen av forsøket uten karakterer i orden og atferd i videregående skoler i Rogaland 2016–2017*

Referanse: Bru, E. & Tvedt, M. S. (2017). *Evalueringen av forsøket uten karakterer i orden og atferd i videregående skoler i Rogaland 2016–2017*. Stavanger: Læringsmiljøsentret.

ISBN: 978-82-7578-059-9 (PDF)

Publisert: September 2017

Finansiering: Rapporten er laget på oppdrag fra Rogaland fylkeskommune.

Rettigheter: Det er tillatt å sitere fra denne rapporten for forskningsbruk eller annen ikke-kommersiell bruk – forutsatt at gjengivelsen er korrekt at rettigheter ikke påvirkes og at den siteres korrekt. All annen bruk krever skriftlig tillatelse.

Kontakt: laringsmiljosenteret@uis.no

Nett: www.laringsmiljosenteret.no

Innledning

Dette er en evalueringsrapport fra forsøket uten karakterer i orden og atferd i videregående skole. Fire skoler i Rogaland fylkeskommune var med i forsøket skoleåret 2016–2017: Haugaland, Kopervik, Strand og Bergeland.

Hoveddelene av denne rapporten er en presentasjon av resultater fra to spørreundersøkelser som ble gjennomført blant henholdsvis lærere og elever på de fire skolene som er med i forsøket («Lærerundersøkelsen» og «Elevundersøkelsen»). Undersøkelsene ble gjennomført i mars og april 2017. Spørreundersøkelsene tok opp lærernes oppfatning av den rolle karakterer i orden og atferd har hatt i deres pedagogisk praksis opplevelse av hvordan forsøket har vært forberedt. Videre har lærere og elever blitt spurt om hvordan og i hvilken grad forsøket har ført til endringer i deres arbeids- og skolehverdag.

Rapporten inneholder også resultater på noen sentrale variabler fra Elevundersøkelsen (Utdanningsdirektoratet) høsten 2014, 2015 og 2016, med formål å vurdere hvorvidt disse dataene tyder på endringer i elevenes opplevde læringsmiljø. Rapporten inneholder også en sammenligning av fraværdata og skoleårsfullføring fra før til etter innføringen av forsøket.

Stavanger, 1. september 2017

Professor Edvin Bru, prosjektleder

Stipendiat Maren Stabel Tvedt

Innhold

Sammendrag	7
1. Lærerundersøkelsen	9
1.1 Beskrivelse av utvalget i lærerundersøkelsen	9
1.2 Strukturen i lærerundersøkelsen: Elleve tema.....	9
1.3 Tidligere bruk av anmerkinger og karakterer i orden og atferd.....	11
1.4 Forberedelse og involvering av kollegiet (i forkant av forsøket).....	12
1.5 Etablering av ny praksis, eller veiledning til alternativ praksis i forbindelse med forsøket.....	13
1.6 Endring i forståelsen av normer og regler	15
1.7 Endring i elevenes atferd	16
1.8 Endring i elevenes orden.....	18
1.9 Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd	19
1.10 Endring i opplevelse av støtte fra kollegaer og ledelse	21
1.11 Endring i læreres arbeidsbelastning.....	22
1.12 Endret vektlegging i egen undervisning	23
1.13 «Alt i alt» – læreres vurdering	25
1.14 Oppsummerende kommentar til lærerundersøkelsen.....	29
2. Elevundersøkelsen	32
2.1 Beskrivelse av utvalget og innhold i elevundersøkelsen.....	32
2.2 Resultater fra elevundersøkelsen	33
2.3 Oppsummering av elevenes erfaringer med forsøket uten karakterer i orden og atferd	38
Ulike aspekter ved skolehverdagen og skolearbeidet	38
Forskjeller mellom elevgrupper	39
Betydning av karakterer i orden og atferd i forbindelse med jobbsøking	40
3. Resultater fra Utdanningsdirektoratets Elevundersøkelse	41
4. Endring i fravær	44
5. Endring i fullføring	45
6. Samlet oppsummering og drøfting av resultatene	47
7. Litteratur	52

Tabeller og figurer

Tabell 1.1 Svarprosent fordelt på skoler	9
Tabell 1.2 Svarprosent fordelt på kjønn og studieprogram	9
Tabell 1.3 Svarfordeling - tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd.....	11
Tabell 1.4 Skolevise resultater - tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd.....	12
Tabell 1.5 Svarfordeling - Forberedelse og involvering av kollegiet.....	12
Tabell 1.6 Skolevise resultater - Forberedelse og involvering av kollegiet	13
Tabell 1.7 Svarfordeling - Etablering av ny praksis.....	14
Tabell 1.8 Skolevise resultater - Etablering av ny praksis	15
Tabell 1.9 Svarfordeling - Endring i forståelsen av normer og regler	16
Tabell 1.10 Skolevise resultater - Endring i forståelsen av normer og regler	16
Tabell 1.11 Svarfordeling - Endring i elevenes atferd.....	17
Tabell 1.12 Skolevise resultater - Endring i elevenes atferd	17
Tabell 1.13 Svarfordeling - Endring i elevenes orden.....	18
Tabell 1.14 Skolevise resultater - Endring i elevenes orden.....	19
Tabell 1.15 Svarfordeling - Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd.....	20
Tabell 1.16 Skolevise resultater - Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd.....	20
Tabell 1.17 Svarfordeling - Endring i opplevelse av støtte fra kolleger og ledelse	21
Tabell 1.18 Skolevise resultater - Endring i opplevelse av støtte fra kolleger og ledelse.....	22
Tabell 1.19 Svarfordeling - Endring i læreres arbeidsbelastning.....	23
Tabell 1.20 Skolevise resultater - Endring i læreres arbeidsbelastning.....	23
Tabell 1.21 Svarfordeling – Endret vektlegging i egen undervisning.....	24
Tabell 1.22 Skolevise resultater - Endret vektlegging i egen undervisning	25
Tabell 1.23 Skolevise resultater – «Alt i alt» – læreres vurdering (gjennomsnitt)	27
Tabell 2.1 Svarfordeling og gjennomsnitt for hvordan elevene opplever at ordningen har påvirket ulike forhold på skolen.....	34
Tabell 2.2 Gjennomsnittsverdier for hvordan elever på de ulike skolene opplevde at ordningen har påvirket forholdene nedenfor.	36
Tabell 2.3 Alt i alt, hvordan opplever du at ordningen uten anmerkninger og karakterer i orden og atferd påvirker din skolehverdag?	37
Tabell 2.4 Opplever du det som negativt at du ikke har karakterer i orden og atferd på vitnemålet når du skal søke jobb?	37

Tabell 3.1 Resultater fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse for arbeidsro i timene for perioden 2014–16.	42
Tabell 4.1 Endringer i fravær fra forrige skoleår. Tall fra Utdanningsdirektoratet.	44
Tabell 5.1 Andel elever som har fullført og bestått.....	45
Figur 1. Hvordan har forsøket «alt i alt» påvirket elevenes orden og atferd? Hele utvalget av lærere.....	26
Figur 2. Hvordan har forsøket «alt i alt» påvirket din arbeidssituasjon? – Hele utvalget av lærere.....	27
Figur 3. Svarfordeling for spørsmålet «Alt i alt, hvordan opplever du at forsøket har påvirket elevenes orden og atferd?» fordelt på skoler.....	28
Figur 4. Svarfordeling for spørsmålet «Alt i alt, hvordan opplever du at forsøket har påvirket din arbeidssituasjon?» fordelt på skoler.	29
Figur 5. Grafisk framstilling av fordeling av elevenes svar for utvalgte spørsmål om forsøkets opplevde påvirkning.....	35

Sammendrag

Spørreundersøkelsen blant lærerne ble gjennomført av 174 lærere. Dette utgjorde 65 % av lærerne som ble spurt om å delta. Et tilfeldig utvalg på 869 elever fra de fire skolene ble spurt om å delta i elevundersøkelsen. Av de forespurte deltok 670 elever, noe som ga en svarprosent på 77 %.

Lærernes svar varierte relativt mye mellom skolene. Resultatene tyder på at lærerkollegiet ved Strand videregående skole hadde den mest positive opplevelsen forsøket, mens Haugaland videregående skole hadde den største andelen lærere som svarte at forsøket hadde medført negative endringer. Av alle lærerne som svarte var det nesten halvparten (45 %) som svarte at forsøket hadde påvirket elevenes orden og atferd på en negativ måte, mens litt mer enn en tredjedel (36 %) mente det hadde påvirket dette på en positiv måte. Denne svarfordelingen er sterkt påvirket av at lærerne ved Haugaland skole utgjorde en stor del av utvalget (46 %). Ved Haugaland vgs indikerte 72 % av lærerne negative endringer i elevenes orden og atferd, mens ved Strand vgs svarte 68 % av lærerne at det hadde vært positive endringer. Svarmønsteret for endringer i egen arbeidssituasjon var lignende.

Det var en tendens til at opplevelse av negative endringer som følge av forsøket hadde sammenheng med oppfatningen av at karakterer og tilhørende anmerkninger i orden og atferd tidligere hadde vært viktige for å regulere elevenes orden og atferd. Opplevelsen av endringene forsøket hadde medført viste også tydelig sammenheng med oppfatninger om hvor godt forsøket var forberedt og i hvilken grad lærerne hadde vært involvert i forberedelsen av forsøket. (God forberedelse og involvering – mer positive endringsopplevelser.)

Elevenes svar indikerte at et stort flertall mente at forsøket hadde hatt positiv eller ingen betydning. Det var moderate forskjeller i elevenes svar mellom skoler. Det var også ubetydelige forskjeller i elevsvar mellom kjønn, studieretning og mellom elever som hadde vært med på forsøket i ett og to år. Elever som uttrykte intensjoner om å slutte ga jevnt over uttrykk for litt mindre positive endringer som følge av forsøket. Det ble funnet en svak tendens til at elever som oppga utfordrende atferd svarte litt mindre positivt om endringer i innsats i skolearbeidet. Ellers var det kun en ubetydelig sammenheng mellom målingen av utfordrende atferd og elevenes svar for erfaringer med forsøket. Det er imidlertid verd å merke seg at nærmere hver femte elev svarte at de trodde at det å ikke ha karakterer i orden og atferd kunne

ha negativ betydning når de skulle søke jobb. Denne usikkerheten kan vurderes dempet ved å utarbeide en ordning for at elever kan får en attest/uttalelse som omtaler forhold som evne til å ta ansvar og samarbeide om arbeidsoppgaver.

Resultat fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse viste en svak tendens til at forsøksskolene hadde en positiv utvikling i elevenes trivsel på skolen fra 2014 til 2016. På den andre siden hadde forsøksskolene en mer negativ utvikling enn resten av de videregående skolene i Rogaland når det gjaldt arbeidsro. Endringene i fravær for forsøksskolene var tilsvarende eller litt bedre for forsøksskolene sammenlignet med de videregående skolene i Rogaland samlet.

Resultatene fra de ulike datakildene gir ikke en entydig tendens når det gjelder hvordan forsøket har virket. På flere av skolene har forsøket fått virke i kort tid. Det vil også normalt være nødvendig å bruke mer enn ett år på å oppnå en god implementering av denne type tiltak. For å få gode indikasjoner på virkninger av tiltaket er det nødvendig at forsøket får vare lenger, og at det også hentes inn opplysninger om endringer i forhold som gjennomføring av opplæringen og karakterer.

1. Lærerundersøkelsen

1.1 Beskrivelse av utvalget i lærerundersøkelsen

Tabell 1.1 Svarprosent fordelt på skoler

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Svarprosent på skole	70%	76%	67%	50%	65%
Antall svar	80	25	38	31	174

Tabell 1.2 Svarprosent fordelt på kjønn og studieprogram

	Kvinner	Menn	Jobber primært med elever på yrkesfag	Jobber primært med elever på studieforb.	Jobber like mye med elever på yrkesfag/studieforb.
Prosent av utvalget	50%	50%	60%	35%	5%
Antall svar	87	87	104	61	9

1.2 Strukturen i lærerundersøkelsen: Elleve tema

Svarene fra lærerundersøkelsen er ryddet i elleve tema. Dette kapitlet er systematisert etter disse temaene. Resultatene presenteres fortløpende, og uten kommentarer. Avslutningsvis oppsummeres og kommenteres de viktigste resultatene.

- 1: Tidligere bruk av anmerkinger og karakterer i orden og atferd
- 2: Forberedelse og involvering av kollegiet (i forkant av forsøket)
- 3: Etablering av ny praksis, eller veiledning til alternativ praksis i forbindelse med forsøket
- 4: Endring i forståelsen av normer og regler
- 5: Endring i elevenes atferd
- 6: Endring i elevenes orden

7: Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd

8: Endring i opplevelse av støtte fra kollegaer og ledelse

9: Endring i læreres arbeidsbelastning

10: Endret vektlegging i egen undervisning

11: «Alt i alt» – læreres vurdering

De fleste av temaene ble vurdert ved hjelp av flere spørsmål eller påstander. Disse spørsmålene dannet en samlet indeks for de ulike temaene og det ble beregnet gjennomsnittskårer for hver av indeksene. Alle indeksene hadde god indre konsistens, indikert ved at Cronbach alpha var over 0,70. Gjennomsnittsskårene ble også kategorisert i tråd med de opprinnelige svaralternativene, for å gi et inntrykk av enighet/uenighet eller grad av positiv / negativ endring.

1.3 Tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd

Tabell 1.3 viser lærernes svar på spørsmål om hvorvidt anmerkninger og karakterer i orden og atferd hadde en viktig funksjon, eller var et viktig virkemiddel i deres praksis før forsøksordningen ble satt i gang. Disse spørsmålene ble stilt for å få informasjon om i hvilken grad forsøksordningen har vært en reell endring i praksis.

Indeksen ble dannet av følgende fire spørsmål/påstander til lærerne:

- a) *I min praksis har anmerkninger vært et viktig virkemiddel for å regulere elevenes atferd.*
- b) *I min praksis har anmerkninger vært et viktig virkemiddel for å stimulere til god orden.*
- c) *Karakteren i atferd har hatt en viktig funksjon i min praksis.*
- d) *Karakteren i orden har hatt en viktig funksjon i min praksis.*

Svaralternativene gikk fra 1 til 6, med verdiene 1 – «Helt uenig», 2 – «Ganske uenig», 3 – «Litt uenig», 4 – «Litt enig», 5 – «Ganske enig» og 6 – «Helt enig». Kategorien «Mangler relevant erfaring» var et alternativ for nye lærere. Sistnevnte kategori ble brukt av 15 lærere.

Tabell 1.3 Svarfordeling - tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Litt uenig 3	Litt enig 4	Ganske enig 5	Helt enig 6
Svarfordeling	25,8%	16,4%	10,7%	12,6%	15,7%	18,9%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordeling blant lærerne for påstander om tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittsskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de seks svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittsskåre fra 1 -1,83 er inkludert i kategorien «Helt uenig»; skåre 1,83 – 2,67 i «Ganske uenig»; skåre 2,67 – 3,50 i «Litt uenig»; skåre 3,50 – 4,33 i «Litt enig»; skåre 4,33 – 5,16 i «Ganske enig» og skåre 5,16 – 6,00 i «Helt enig».

Tabell 1.4 Skolevise resultater - tidligere bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	4,28	3,17	2,23	2,40	3,36
Standardavvik	1,54	1,78	1,26	1,50	1,76
Antall svar	75	23	36	25	159

Skåring: 1–6. Tolkning: Høy verdi indikerer at anmerkninger og karakterer har hatt en viktig funksjon.

Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet – ett standardavvik».

1.4 Forberedelse og involvering av kollegiet (i forkant av forsøket)

Tabell 1.5 viser lærernes svar på spørsmål om deres involvering og opplevelse av om forsøket var godt forberedt. To spørsmål/påstander utgjorde denne indeksen:

- a) *Forsøket uten anmerkninger og karakterer i orden og atferd ble godt forberedt.*
- b) *Kollegiet var involvert i avgjørelsen om at skolen skulle være med i forsøksordningen.*

Svaralternativene gikk fra 1 til 6, med verdiene 1 – «Helt uenig», 2 – «Ganske uenig», 3 – «Litt uenig», 4 – «Litt enig», 5 – «Ganske enig» og 6 – «Helt enig». Kategorien «Mangler relevant erfaring» var et alternativ for nye lærere. Sistnevnte kategori ble brukt av 17 lærere.

Tabell 1.5 Svarfordeling - Forberedelse og involvering av kollegiet

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Litt uenig 3	Litt enig 4	Ganske enig 5	Helt enig 6
Svarfordeling	27,4%	15,3%	18,5%	9,6%	14,0%	15,3%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for påstander om forberedelse av forsøket og involvering av kollegiet i forbindelse med dette. Prosentandelene er basert på en kategorisering av

lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de seks svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittsskårer fra 1 -1,83 er inkludert i kategorien «Helt uenig»; skårer 1,83 – 2,67 i «Ganske uenig»; skårer 2,67 – 3,50 i «Litt uenig»; skårer 3,50 – 4,33 i «Litt enig»; skårer 4,33 – 5,16 i «Ganske enig» og skårer 5,16 – 6,00 i «Helt enig».

Tabell 1.6 Skolevise resultater - Forberedelse og involvering av kollegiet

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	2,33	3,19	4,47	3,96	3,19
Standardavvik	1,34	1,62	1,35	1,71	1,69
Antall svar	75	21	35	26	157

Skåring: 1–6. Tolkning: Høy verdi indikerer at forsøket var godt forberedt og kollegiet involvert. Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet - ett standardavvik».

1.5 Etablering av ny praksis, eller veiledning til alternativ praksis i forbindelse med forsøket

Tabell 1.7 viser lærernes svar på spørsmål som handler om i hvilken grad skolen har arbeidet for å etablere en ny praksis som er alternativ til det å bruke anmerkninger og karakterer i orden og atferd. Følgende seks påstander/spørsmål utgjorde denne indeksen:

I forbindelse med innføring av forsøket uten anmerkninger og karakterer i orden og atferd er det etablert praksis for å...

- a) *...stimulere elevers orden og atferd, som er alternativer til anmerkninger/karakterer i orden og atferd.*
- b) *...gi lærere støtte og veiledning dersom det er utfordringer med elevers orden og/eller atferd.*
- c) *...formidle informasjon om elevers orden og atferd internt i kollegiet, som er alternativer til anmerkninger/karakterer i orden og atferd.*
- d) *...hvordan lærerne best kan forholde seg til elever som utfordrer når det gjelder orden eller atferd.*

- e) *...hvordan lærerne best kan legge til rette for god orden og atferd, ved hjelp av positive virkemidler.*
- f) *...hvordan en bruker naturlige konsekvenser for å stimulere til god orden og atferd.*

Svaralternativene gikk fra 1 til 6, med verdiene 1 – «Helt uenig», 2 – «Ganske uenig», 3 – «Litt uenig», 4 – «Litt enig», 5 – «Ganske enig» og 6 – «Helt enig».

Tabell 1.7 Svarfordeling - Etablering av ny praksis

	Helt uenig	Ganske uenig	Litt uenig	Litt enig	enig	Ganske enig	Helt enig
	1	2	3	4	5	6	
Svarfordeling	10,3%	15,5%	17,8%	21,3%	23,0%	12,1%	

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for påstander om etablering av ny praksis for å stimulere elevenes orden og atferd. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittsskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de seks svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittsskårer fra 1 -1,83 er inkludert i kategorien «Helt uenig»; skårer 1,83 – 2,67 i «Ganske uenig»; skårer 2,67 – 3,50 i «Litt uenig»; skårer 3,50 – 4,33 i «Litt enig»; skårer 4,33 – 5,16 i «Ganske enig» og skårer 5,16 – 6,00 i «Helt enig».

Tabell 1.8 Skolevise resultater - Etablering av ny praksis

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	3,12	3,27	4,74	3,93	3,64
Standardavvik	1,16	1,22	0,86	1,24	1,29
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: 1–6. Tolkning: Høy verdi indikerer at lærerne mente det er etablert ny alternativ og felles praksis. Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet - ett standardavvik».

1.6 Endring i forståelsen av normer og regler

Lærerne svarte på seks spørsmål om hvordan de opplevde at forsøket har påvirket forståelsen av skolens normer og regler. Dette innebærer både deres egen forståelse, opplevelse av felles forståelse i kollegiet og elevenes forståelse/bevissthet. Følgende seks spørsmål utgjorde denne indeksen:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- ...din forståelse av hva skolens normer og regler innebærer?*
- ...din forståelse av hvilke konsekvenser det får dersom elever bryter normer eller regler?*
- ...graden av felles forståelse i kollegiet av skolens normer og regler?*
- ...graden av felles praksis i kollegiet dersom elever bryter normer eller regler?*
- ...elevenes forståelse eller bevissthet når det gjelder hvilke normer og regler som gjelder på skolen?*
- ...elevenes forståelse av hvilke konsekvenser brudd på skolens normer og regler får?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 («Svært positivt»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.9 Svarfordeling - Endring i forståelsen av normer og regler

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	8,6%	12,6%	13,8%	28,7%	15,5%	14,9%	5,7%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endringer i forståelsen av normer og regler. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de sju svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra -3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Svært negativt»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Ganske negativt»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Litt negativt»; skårer fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Litt positivt»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Ganske positivt»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Svært positivt».

Tabell 1.10 Skolevise resultater - Endring i forståelsen av normer og regler

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,71	-0,23	1,07	0,60	-0,02
Standardavvik	1,21	1,23	1,22	1,10	1,40
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en negativ påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet - ett standardavvik».

1.7 Endring i elevenes atferd

Spørsmålene i denne indeksen handler om hvordan lærerne opplever at forsøket eventuelt har endret elevenes atferd. Dette omfatter særlig sosiale/relasjonelle forhold, som forholdet

mellom lærer og elev, og elevenes relasjoner seg imellom. Følgende fem spørsmål utgjorde denne indeksen:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- a) *...elevenes atferd overfor deg som lærer?*
- b) *...elevenes atferd overfor medelever?*
- c) *...elevenes vilje til å inkludere medelever i samarbeid og sosiale aktiviteter?*
- d) *...elevenes bidrag til et positivt skole-/klasse miljø?*
- e) *...kvaliteten på dine relasjoner til elevene?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 (Svært positivt). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.11 Svarfordeling - Endring i elevenes atferd

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	0,6%	3,4%	13,2%	52,3%	15,5%	7,5%	7,5%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endringer i elevenes atferd. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de sju svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra -3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Svært negativt»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Ganske negativt»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Litt negativt»; skårer fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Litt positivt»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Ganske positivt»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Svært positivt».

Tabell 1.12 Skolevise resultater - Endring i elevenes atferd

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,20	0,26	0,94	0,74	0,29
Standardavvik	0,79	0,97	0,99	1,04	1,03
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en negativ påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet - ett standardavvik».

1.8 Endring i elevenes orden

Lærerne svarte på fem spørsmål om hvordan de mente at forsøket eventuelt har påvirket elevenes orden. Følgende fem spørsmål utgjorde denne indeksen:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- a) *...elevenes innsats og utholdenhet i skolearbeidet?*
- b) *...elevenes selvstendighet i skolearbeidet?*
- c) *...i hvilken grad elevene leverer skolearbeid i tide?*
- d) *...i hvilken grad elevene møter presist til timene?*
- e) *...måten elevene tilpasser seg skolens normer og regler?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 («Svært positivt»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.13 Svarfordeling - Endring i elevenes orden

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	8,0%	14,4%	17,2%	42,5%	11,5%	4,6%	1,7%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endringer i elevenes orden. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de sju svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra -3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Svært negativt»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Ganske negativt»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Litt negativt»; skårer

fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Litt positivt»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Ganske positivt»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Svært positivt».

Tabell 1.14 Skolevise resultater - Endring i elevenes orden

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,87	-0,38	0,39	-0,04	-0,38
Standardavvik	1,06	1,11	0,86	1,12	1,15
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en negativ påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

Standardavviket indikerer hvor stor spredning det har vært i lærernes svar. Ca. 2/3 av lærerne vil ha svart på måter som gir verdier som ligger mellom «gjennomsnittet + ett standardavvik» og «gjennomsnittet - ett standardavvik».

1.9 Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd

Lærerne svarte på seks spørsmål om hvordan de opplever at forsøket eventuelt har endret deres muligheter til å stimulere elevene til god orden og atferd. Følgende seks spørsmål utgjorde denne indeksen:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- ...din mulighet for å påvirke til god orden og atferd blant elevene?*
- ...din mulighet for å ha virksomme reaksjonsformer dersom elever bryter skolens normer/regler?*
- ...din mulighet for å ha reaksjonsformer som elevene opplever som rettferdige?*
- ...din mulighet for å motivere elevene til innsats for skolearbeidet?*
- ...din mulighet for å bidra til at elevene utvikler god sosial kompetanse?*
- ...din mulighet for å bidra til at elevene utvikler selvstendighet og ansvarlighet?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 («Svært positivt»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.15 Svarfordeling - Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	4,6%	12,1%	17,8%	31,0%	20,7%	9,8%	4,0%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de sju svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra -3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Svært negativt»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Ganske negativt»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Litt negativt»; skårer fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Litt positivt»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Ganske positivt»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Svært positivt».

Tabell 1.16 Skolevise resultater - Endring i lærers opplevelse av å ha muligheter til å stimulere til god orden og atferd

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,61	-0,17	0,89	0,45	-0,03
Standardavvik	1,15	1,03	1,10	1,07	1,26
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en negativ påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne

indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

1.10 Endring i opplevelse av støtte fra kollegaer og ledelse

Denne indeksen består av to spørsmål om lærers opplevelse av hvordan forsøket eventuelt har påvirket støtte fra kolleger og ledelse i tilfeller der man opplever atferdsutfordringer med elever. Følgende to spørsmål utgjorde indeksen:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- a) *...din opplevelse av støtte fra kolleger hvis elever utfordrer atferdsmessig?*
- b) *...din opplevelse av støtte fra skolens ledelse hvis elever utfordrer atferdsmessig?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 («Svært positivt»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.17 Svarfordeling - Endring i opplevelse av støtte fra kolleger og ledelse

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	4,0%	5,2%	9,8%	39,7%	19,5%	12,1%	9,8%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endring i opplevelse av støtte fra kolleger og ledelse. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de sju svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra - 3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Svært negativt»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Ganske negativt»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Litt negativt»; skårer fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Litt positivt»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Ganske positivt»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Svært positivt».

Tabell 1.18 Skolevise resultater - Endring i opplevelse av støtte fra kolleger og ledelse

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,07	0,14	1,07	0,89	0,38
Standardavvik	1,26	0,86	1,16	1,38	1,30
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en negativ påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

1.11 Endring i læreres arbeidsbelastning

Lærerne svarte på fem spørsmål om arbeidsbelastning. Indeksen består av følgende fem spørsmål:

Hvordan opplever du at forsøket har påvirket...

- a) *...din arbeidsmengde knyttet til samtaler med elever om ordens- og atferdsforhold?*
- b) *...din psykiske belastning i forbindelse med samtaler med elever om orden og atferd?*
- c) *...grad av byråkrati knyttet til elevenes orden og atferd?*
- d) *...din totale arbeidsmengde knyttet til håndtering av elevenes orden og atferd?*
- e) *...utfordringer i kommunikasjonen med foresatte i samtaler om elevers orden og atferd?*

Det var sju svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 3 («Sterk økning») til + 3 (Sterk reduksjon). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.19 Svarfordeling - Endring i læreres arbeidsbelastning

	Sterk økning	Moderat økning	Svak økning	Ingen påvirkning	Svak reduksjon	Moderat reduksjon	Sterk reduksjon
	-3	-2	-1	0	1	2	3
Svarfordeling	8,0%	11,5%	20,1%	47,1%	12,1%	0,6%	0,6%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endring i læreres arbeidsbelastning. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de seks svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittskårer fra -3,00 til -2,15 er inkludert i kategorien «Sterk økning»; skårer fra -2,15 til -1,29 i «Moderat økning»; skårer fra -1,29 til -0,44 i «Svak økning»; skårer fra -0,44 til 0,41 i «Ingen påvirkning»; skårer fra 0,41 til 1,26 i «Svak reduksjon»; skårer fra 1,26 til 2,11 i «Moderat reduksjon»; og skårer fra 2,11 til 3,00 i «Sterk reduksjon».

Tabell 1.20 Skolevise resultater - Endring i læreres arbeidsbelastning

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	-0,79	-0,03	-0,01	-0,54	-0,47
Standardavvik	0,99	0,66	0,72	1,19	1,00
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en negativ påvirkning (mer belastning). Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en positiv påvirkning (mindre belastning).

Merk: Positive tall = reduksjon i arbeidsbelastning / Negative tall = økning i arbeidsbelastning

1.12 Endret vektlegging i egen undervisning

Lærerne svarte på åtte spørsmål om hvorvidt forsøket har påvirket hvordan lærerne jobber for å fremme god orden og atferd blant elevene. De åtte spørsmålene rommer noe ulike

innsatsområder, men samles i en indeks for å forenkle resultatbildet. Alle innsatsområdene anses som positive praksiser. Spørsmålene var:

Hvordan har forsøket påvirket din vektlegging av..

- a) *...å gjennomføre prosesser som gir elevene forståelse og aksept for skolens normer og regler?*
- b) *...å lytte til elevenes synspunkter når det gjelder skolens normer og regler?*
- c) *...å ta hensyn til elevenes individuelle forutsetninger i arbeidet for å fremme god orden og atferd blant elevene?*
- d) *...å bygge gode relasjoner til elevene?*
- e) *...å veilede elevene når det gjelder å ta ansvar for seg selv og andre?*
- f) *...å legge til rette for at elevene skal ha gode relasjoner til hverandre?*
- g) *...å hjelpe elevene til å etablere gode rutiner og strategier for skolearbeidet?*
- h) *...å integrere arbeidet med sosial læring i det faglige arbeidet med elevene?*

Det var fem svaralternativer på disse spørsmålene, og verdiene gikk fra - 2 («Klart mindre vektlegging») til + 2 («Klart mer vektlegging»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Tabell 1.21 Svarfordeling – Endret vektlegging i egen undervisning

	Klart mindre vektlegging-2	Litt mindre vektlegging-1	Ingen påvirkning0	Litt mer vektlegging1	Klart mer vektlegging2
Svarfordeling	1,1%	0,6%	52,3%	33,9%	12,1%

Tabellen viser en indikasjon av svarfordelingen blant lærerne for spørsmål om endret vektlegging i egen undervisning. Prosentandelene er basert på en kategorisering av lærernes gjennomsnittsskåre for denne indeksen, og fordelt i henhold til de fem svarkategoriene på følgende måte: Gjennomsnittsskåre fra -2,00 til -1,20 er inkludert i kategorien «Klart mindre vektlegging»; skåre -1,20 til -0,40 i «Litt mindre vektlegging»; skåre -0,40 til 0,40 i «Ingen påvirkning»; skåre 0,40 til 1,20 i «Litt mer vektlegging»; skåre 1,20 til 2,00 i «Klart mer vektlegging».

Tabell 1.22 Skolevise resultater - Endret vektlegging i egen undervisning

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
Gjennomsnitt	0,40	0,19	0,64	0,76	0,48
Standardavvik	0,60	0,57	0,51	0,65	0,61
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 2 til pluss 2. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0 = «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket påvirket til mindre av denne type praksis. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har påvirket til mer av denne type praksis.

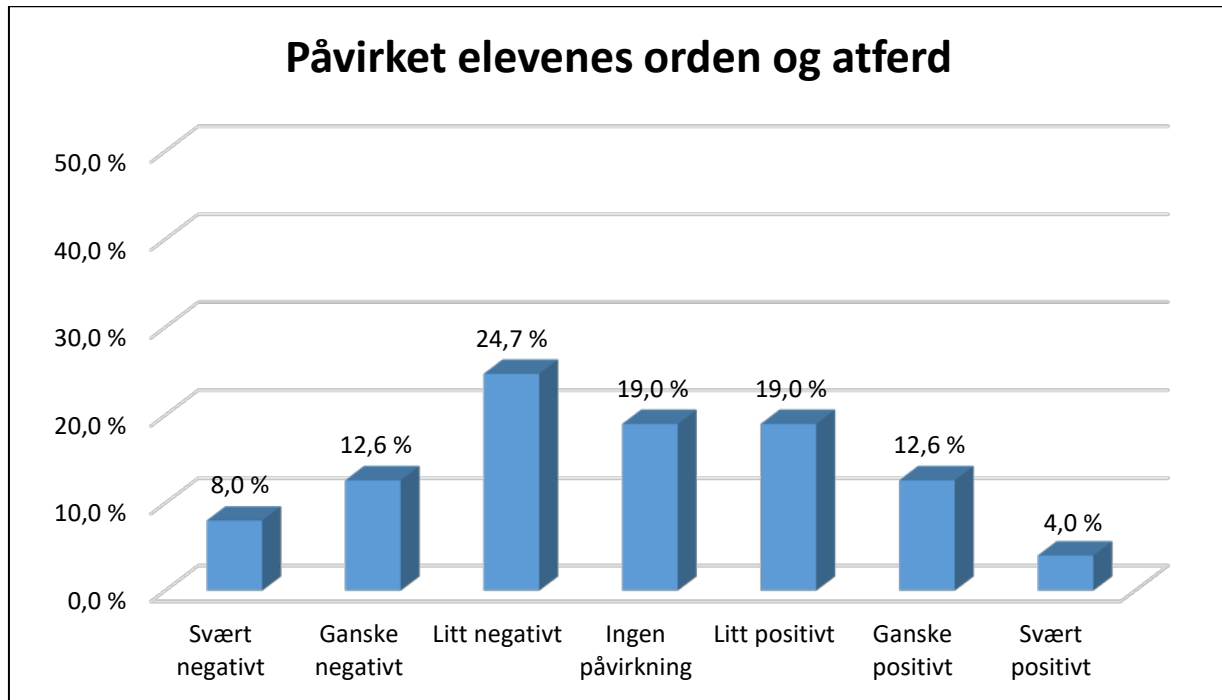
1.13 «Alt i alt» – læreres vurdering

Avslutningsvis fikk lærerne to oppsummerende spørsmål. Ett om elevene, og ett om deres egen arbeidssituasjon:

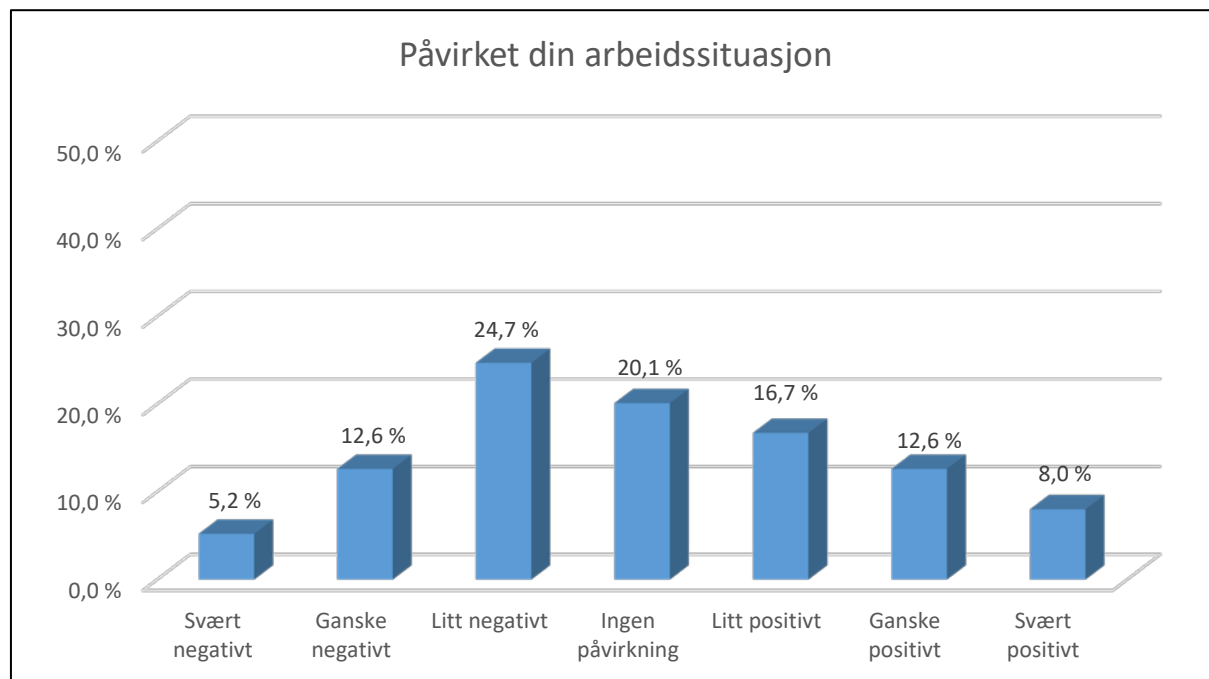
1. *Alt i alt, hvordan opplever du at ordningen har påvirket elevenes orden og atferd?*
2. *Alt i alt, hvordan opplever du at ordningen har påvirket din arbeidssituasjon?*

Begge spørsmålene hadde sju svaralternativer, og verdiene gikk fra - 3 («Svært negativt») til + 3 («Svært positivt»). Midtkategorien 0 representerer «Ingen påvirkning».

Figur 1. Hvordan har forsøket «alt i alt» påvirket elevenes orden og atferd? Hele utvalget av lærere.

Figur 2. Hvordan har forsøket «alt i alt» påvirket din arbeidssituasjon? – Hele utvalget av lærere.

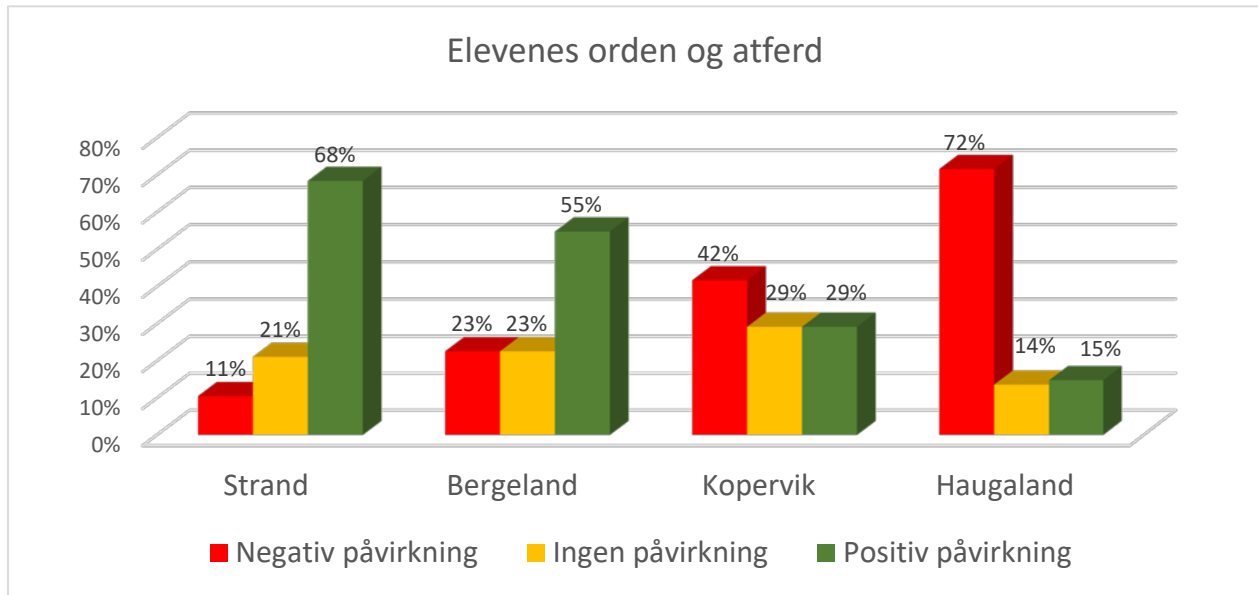
Tabell 1.23 Skolevise resultater – «Alt i alt» – læreres vurdering (gjennomsnitt)

	Haugaland	Kopervik	Strand	Bergeland	Hele utvalget
<i>Elevenes orden og atferd</i>					
Gjennomsnitt	-1,01	-0,16	1,05	0,45	-0,18
Standardavvik	1,32	1,55	1,23	1,41	1,59
<i>Egen arbeidssituasjon</i>					
Gjennomsnitt	-0,76	0,32	0,89	0,65	0,01
Standardavvik	1,40	1,63	1,35	1,60	1,62
Antall svar	80	25	38	31	174

Skåring: Fra minus 3 til pluss 3. Tolkning: Gjennomsnittsverdiene må tolkes ut fra at 0= «ingen påvirkning». Et gjennomsnitt mindre enn 0 betyr derav at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er negativ, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en negativ

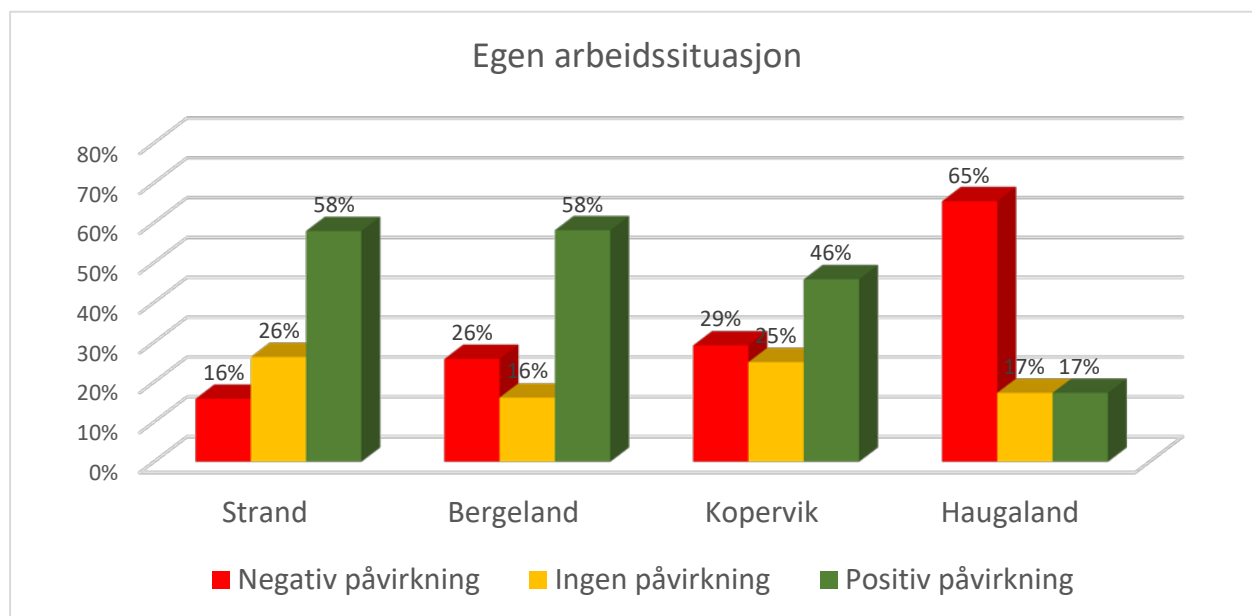
påvirkning. Motsatt vil et gjennomsnitt større enn 0 bety at respondentenes gjennomsnittskåre på denne indeksen er positiv, altså samlet sett heller i retning av en oppfatning om at forsøket har hatt en positiv påvirkning.

Figur 3. Svarfordeling for spørsmålet «Alt i alt, hvordan opplever du at forsøket har påvirket elevenes orden og atferd?» fordelt på skoler.

De tre svarkategoriene «Litt negativ», «Ganske negativ» og «Svært negativ» påvirkning er slått sammen. Tilsvarende er de tre svarkategoriene som indikerer positiv påvirkning slått sammen.

Figur 4. Svarfordeling for spørsmålet «Alt i alt, hvordan opplever du at forsøket har påvirket din arbeidssituasjon?» fordelt på skoler.

De tre svarkategoriene «Litt negativ», «Ganske negativ» og «Svært negativ» påvirkning er slått sammen. Tilsvarende er de tre svarkategoriene som indikerer positiv påvirkning slått sammen.

1.14 Oppsummerende kommentar til lærerundersøkelsen

Andelen lærere som valgte å svare på undersøkelsen var relativt lav. Den var 65% for hele utvalget, men varierte fra 50 % til 76 % på de enkelte skolene. Dette gjør at resultatene fra spørreundersøkelsen blant lærerne må tolkes og brukes med forsiktighet.

De deltakende skolene varierer mye i størrelse, og lærerne fra den største skolen (Haugaland vgs) utgjorde nesten halvparten av totalutvalget.

Lærerne som svarte på undersøkelsen ga uttrykk for relativt ulike synspunkter på hvordan forsøket uten karakterer i orden og atferd var forberedt og hadde virket. Nesten halvparten av lærerne (45 %) mente det har påvirket elevenes orden og atferd på en negativ måte, 19 % mente det ikke har hatt noen påvirkning, mens litt mer enn en tredjedel av lærerne (36 %) mente virkningen for elevenes orden og atferd har vært positiv (Figur 1).

Lærerne svarte mer negativt når det gjelder endringer i elevenes orden enn de gjorde for endringer i elevenes atferd. Omtrent 40 % av lærerne mente det har vært en negativ endring når det gjelder elevenes orden, mens snaut 20 % mente det har vært en positiv endring (Tabell 1.13). Oppfatningene er noe mer positive når det gjelder elevenes atferd. Her mente ca. 30 % at det har vært en positiv endring, mens snaut 20 % mente det det har vært en negativ endring (Tabell 1.11).

Når det gjelder lærernes arbeidsbelastning var det et lignende svarmønster. 40 % mente forsøket hadde ført til økt arbeidsbelastning, 47 % mente det ikke har hatt betydning for lærernes arbeidsbelastning, mens 13 % mente det har ført til redusert arbeidsbelastning (Tabell 1.19).

Svarfordeling for endringer i opplevelse av lærernes mulighet til å påvirke orden og atferd er tilnærmet tredelt. En tredjedel av lærerne mente det har vært en negativ endring, en tredjedel mente forsøket ikke har hatt noen en betydning for dette, men en like stor andel mente forsøket har bedret muligheten for å påvirke elevenes orden og atferd (Tabell 1.15).

Et flertall av lærerne (vel 60 %) var uenige i at forsøket var godt forberedt og at lærerne var involvert i avgjørelsen om at skolen skulle være med i forsøksordningen (Tabell 1.5). Det var imidlertid markerte forskjeller mellom skolene (Tabell 1.6).

Svarene var noe mer positive for etablering av praksis som kunne erstatte bruk av anmerkninger og karakterer i orden og atferd. Her var vel halvparten enige i at slik praksis er etablert (Tabell 1.7).

Det var tydelige forskjeller mellom skolene i lærernes oppfatninger av forsøket, og disse forskjellene er relativt konsistente på tvers av de ulike temaene. Lærerne ved Haugaland vgs var gjennomgående mest negative, mens lærerne ved Strand vgs var mest positive. 72 % av lærerne ved Haugaland vgs mente forsøket hadde hatt negativ innvirkning på elevenes orden og atferd, mens bare 11 % av lærerne ved Strand vgs hadde denne oppfatningen (Figur 3). 68 % av lærerne som svarte på undersøkelsen ved Strand vgs mente at forsøket hadde påvirket elevenes orden og atferd positivt, mens tilsvarende andel ved Haugaland vgs var 17 %.

Skoleforskjellene var også tydelige når det gjelder lærernes oppfatning om hvorvidt forsøket hadde hatt innvirkning på deres arbeidssituasjon. Ved Haugaland vgs uttrykte 65 % av lærerne

at forsøket hadde hatt en negativ innvirkning på egen arbeidssituasjon. Tilsvarende andel ved Strand vgs (som representerer det andre ytterpunktet) var 16 % (Figur 4). Ved Strand og Bergeland uttrykte 58 % av respondentene at forsøket har hatt en positiv påvirkning på deres arbeidssituasjon (Figur 4).

Disse forskjellene mellom skolene bør sees i lys av ulike oppfatninger om hvor viktig funksjon anmerkninger og karakter i orden og atferd hadde hatt før forsøket ble iverksatt, og hvor godt lærerne mente forsøket var forberedt. Haugaland vgs var den skolen der lærerne i størst grad mente at anmerkninger og karakterer i orden og atferd tidligere hadde vært et viktig virkemiddel, mens lærerne ved Strand vgs i minst grad svarte at dette hadde vært tilfellet (Tabell 1.4). Lærerne ved Haugaland vgs var også de som var mest uenige i at forsøket var godt forberedt, mens lærerne ved Strand var de som i størst grad mente at forsøket var godt forberedt (Tabell 1.6). Dette kan altså tyde på at skolenes ulike utgangspunkt og dermed hvor stor endring forsøksordningen faktisk har implisert for praksis, har vært med på å påvirke lærernes oppfatning om hvorvidt den har hatt positiv effekt. Det er rimelig å anta at en stor endring også vil kreve sterkere forankring og mer arbeid med å utvikle alternative praksiser. Dette kan være et viktig perspektiv på tolkningen av de skolevise forskjellene.

2. Elevundersøkelsen

2.1 Beskrivelse av utvalget og innhold i elevundersøkelsen

Halvparten av elevene i Vg1 og Vg2 som er med i forsøksordningen ble invitert til å delta i undersøkelsen. Den ble gjennomført som en digital spørreundersøkelse i skoletiden i april 2017.

Det ble trukket et tilfeldig utvalg klasser fra lister som ble sendt av rektor på hver skole. Klassene ble sortert etter studieforbereende og yrkesfag, og deretter valgt tilfeldig slik man hadde et tilfeldig utvalg, men med begge studieretningene godt representert. Av totalt 869 elever som ble trukket ut til å delta (tall fra skolene), gjennomførte 670 elever undersøkelsen. Dette utgjorde en svarprosent på 77,1 %

Elevgruppen som gjennomførte undersøkelsen fordeler seg slik mellom de fire skolene:

- 118 elever fra Bergeland
- 187 elever fra Strand
- 106 elever fra Kopervik
- 259 elever fra Haugaland

Det var like stor andel jenter som gutter i utvalget i elevundersøkelsen, og tilnærmet lik fordeling mellom yrkesfag (54 %) og studieforbereende (46 %).

Det ble stilt langt færre spørsmål til elevene om forsøksordningen sammenlignet med i lærerundersøkelsen, og elevspørsmålene var ikke ment å danne indekser. Resultatene fra elevundersøkelsen presenteres derfor som svar på enkeltspørsmål.

For å undersøke hvorvidt det var tendenser til at ulike elevgrupper svarte forskjellig på spørsmålene om forsøksordningen, svarte elevene også på noen spørsmål om skolemotivasjon, utfordrende atferd (disiplinproblemer) og intensjoner om å slutte på skolen.

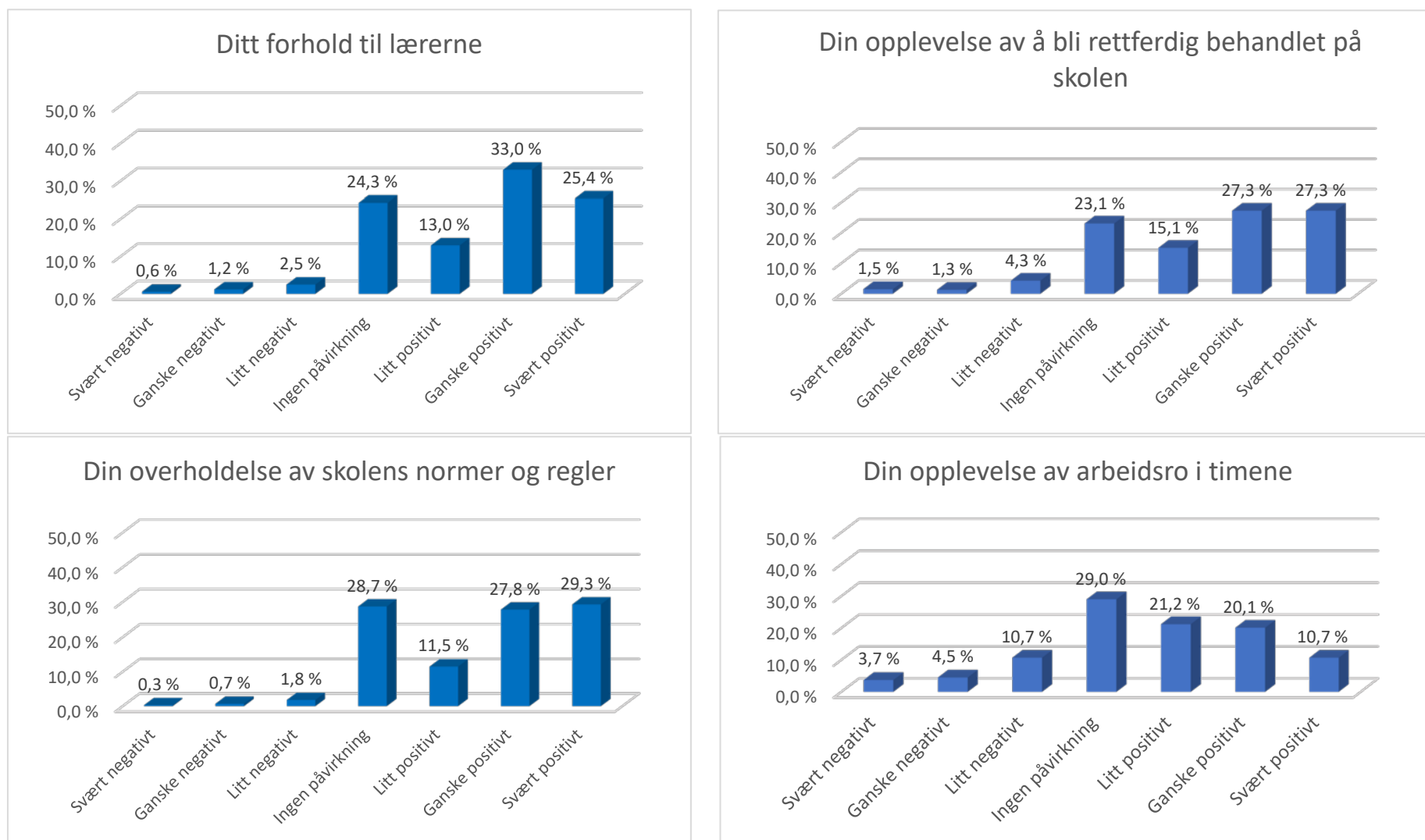
2.2 Resultater fra elevundersøkelsen

I Tabell 2.1 presenteres fordeling, gjennomsnitt og standardavvik for elevenes svar på spørsmålene om hvordan de opplevde at forsøksordningen eventuelt har påvirket ulike forhold på skolen. I Figur 5 fremstilles elevenes svar for noen av de mest sentrale spørsmålene grafisk.

Tabell 2.1 Svarfordeling og gjennomsnitt for hvordan elevene opplever at ordningen har påvirket ulike forhold på skolen

	Svært negativt -3	Ganske negativt -2	Litt negativt -1	Ingen påvirkning 0	Litt positivt +1	Ganske positivt +2	Svært positivt +3	Gj.snitt	Standard-avvik
Din forståelse for hvilke normer og regler som gjelder på skolen	0,4 %	0,4 %	2,8 %	24,6 %	14,6 %	27,0 %	30,0 %	1,59	1,29
Ditt forhold til medelever	0,4 %	1,2 %	2,5 %	27,9 %	9,6 %	30,6 %	28,4 %	1,51	1,30
Din overholdelse av skolens normer og regler	0,3 %	0,7 %	1,8 %	28,7 %	11,5 %	27,8 %	29,3 %	1,51	1,29
Ditt forhold til lærerne	0,6 %	1,2 %	2,5 %	24,3 %	13,0 %	33,0 %	25,4 %	1,48	1,29
Din opplevelse av å ha ansvar for at du, medelever og lærere har en god skolehverdag	0,6 %	0,3 %	0,6 %	25,8 %	18,2 %	31,3 %	23,1 %	1,47	1,19
Din opplevelse av å bli rettferdig behandlet på skolen	1,5 %	1,3 %	4,3 %	23,1 %	15,1 %	27,3 %	27,3 %	1,40	1,40
Din forståelse for hvilke konsekvenser det får, dersom du bryter normer eller regler på skolen	0,9 %	1,3 %	4,2 %	25,5 %	17,3 %	20,4 %	30,3 %	1,40	1,40
Din innsats i skolearbeidet	0,4 %	1,5 %	3,7 %	24,0 %	20,1 %	31,3 %	18,8 %	1,31	1,25
I hvilken grad du leverer skolearbeid i tide	1,2 %	2,1 %	6,7 %	23,3 %	14,6 %	27,3 %	24,8 %	1,29	1,44
I hvilken grad andre elever i klassen følger skolens normer og regler	1,2 %	4,0 %	9,0 %	25,1 %	19,6 %	28,4 %	12,8 %	0,94	1,40
Din opplevelse av arbeidsro i timene	3,7 %	4,5 %	10,7 %	29,0 %	21,2 %	20,1 %	10,7 %	0,63	1,49

Figur 5. Grafisk framstilling av fordeling av elevenes svar for utvalgte spørsmål om forsøket opplevde påvirkning.

Tabell 2.2 Gjennomsnittsverdier for hvordan elever på de ulike skolene opplevde at ordningen har påvirket forholdene nedenfor.

	Ditt forhold til lærerne	Ditt forhold til medelever	Din forståelse for hvilke regler og normer som gjelder på skolen	Din overholdelse av skolens regler	I hvilken grad andre elever i klassen følger skolens normer og regler	Din forståelse for hvilke konsekvenser det får, dersom du bryter normer eller regler på skolen	I hvilken grad du leverer i tide	Din innsats i skolearbeidet	Din opplevelse av å ha ansvar for at du, medelever og lærere har en god skolehverdag	Din opplevelse av å bli rettferdig behandlet på skolen	Din opplevelse av arbeidsro i timene
Strand	1,58	1,61	1,69	1,65	1,22	1,47	1,47	1,34	1,59	1,49	0,83
Haugaland	1,53	1,58	1,58	1,50	0,80	1,51	1,32	1,31	1,41	1,39	0,52
Kopervik	1,18	1,33	1,33	1,29	1,01	1,12	0,94	1,09	1,35	1,23	0,69
Bergeland	1,49	1,35	1,37	1,47	0,75	1,26	1,26	1,47	1,54	1,43	0,49

Alle svar er i gjennomsnitt: 0 indikerer i gjennomsnitt ingen endringer. Positive tall i gjennomsnitt indikerer positiv endring. Negative tall i gjennomsnitt indikerer negativ endring.

Tabell 2.3 Alt i alt, hvordan opplever du at ordningen uten anmerkninger og karakterer i orden og atferd påvirker din skolehverdag?

	Svært negativt	Ganske negativt	Litt negativt	Ingen påvirkning	Litt positivt	Ganske positivt	Svært positivt	Gj.snitt	Standard-avvik
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3		
Kopervik	0,9 %	0,0 %	3,8 %	30,2 %	17,9 %	15,1 %	32,1 %	1,38	1,38
Bergeland	0,8 %	1,7 %	5,9 %	27,1 %	16,9 %	18,6 %	28,8 %	1,29	1,44
Strand	0,0 %	0,5 %	4,3 %	38,0 %	10,2 %	16,6 %	30,5 %	1,29	1,38
Haugaland	1,5 %	3,1 %	5,4 %	38,2 %	14,3 %	15,4 %	22,0 %	0,95	1,47
Totalt alle skoler	0,9 %	1,6 %	4,9 %	34,9 %	14,2 %	16,3 %	27,2 %	1,17	1,44

Tabell 2.4 Opplever du det som negativt at du ikke har karakterer i orden og atferd på vitnemålet når du skal søke jobb?

	Ja	Nei	Vet ikke
Bergeland	16,1 %	54,2 %	29,7 %
Strand	13,4 %	63,6 %	23,0 %
Haugaland	20,5 %	57,5 %	22,0 %
Kopervik	20,8 %	55,7 %	23,6 %
Totalt alle skoler	17,8 %	58,4 %	23,9 %

2.3 Oppsummering av elevenes erfaringer med forsøket uten karakterer i orden og atferd

Ulike aspekter ved skolehverdagen og skolearbeidet

Et relativt klart flertall av elevene svarte at forsøket uten karakterer i orden og atferd har medført positive endringer (Tabell 2.1).

Når det gjelder forståelse for og overholdelse av normer og regler, svarte ca. 70 % av elevene at forsøket hadde hatt positiv påvirkning, mens mindre en 5 % svarte at det hadde hatt negativ påvirkning. Et lignende svarmønster ser en for opplevelse av forholdet til lærere og medelever. 71 % av elevene svarte at forsøket hadde påvirket forholdet til lærerne positivt, og 69 % svarte at det hadde påvirket forholdet til medelever positivt. Andelen negative svar for disse spørsmålene var 4 %.

Et klart flertall av elevene (70 %) rapporterte at de opplevde å bli behandlet mer rettferdig på skolen, mens 7 % av elevene mente at forsøket førte til mindre rettferdig behandling.

Mer enn to tredjedeler av elevene rapporterte også om positive endringer når det gjelder deres innsats i forhold til skolearbeidet. Her er det imidlertid en mindre andel av elevene som brukte den mest positive kategorien.

Elevene svarte minst positivt for spørsmål om arbeidsro og i hvilken grad medelever følger skolens normer og regler. Imidlertid mente et flertall av elevene at det også på disse områdene hadde det vært positive endringer. Omtrent 60 % av elevene svarte at det hadde vært en positiv endring i medelevers etterfølgelse av skolens normer og regler, mens vel 50 % av elevene opplevde en positiv endring i arbeidsro i timene. Andelen elever som opplevde negative endringer på disse områdene var henholdsvis 14 % og 19 %.

For det oppsummerende spørsmålet «Alt i alt, hvordan opplever du at ordningen uten anmerkninger og karakterer i orden og atferd påvirker din skolehverdag?» svarte også et flertall av elevene positivt (Tabell 2.3). 58 % brukte svaralternativene «litt positivt» til «svært positivt», 35 % svarte at forsøket ikke hadde påvirket skolehverdagen, mens 7 % indikerte at forsøket hadde hatt negativ innvirkning på skolehverdagen.

De skolevise forskjellene var mindre tydelige i elevundersøkelsen enn i lærerundersøkelsen, og mønsteret er heller ikke like konsistent som i lærerundersøkelsen (Tabell 2.2, 2.3 og 2.4).

På «alt-i alt»-spørsmålet (Tabell 2.3) svarte elevene på Kopervik vgs mest positivt (65 % brukte positive svaralternativer, mens 5 % brukte negative svaralternativer). Elevene ved Bergeland vgs hadde en nesten like høy andel elever som brukte positive svaralternativer (64 %), men en litt høyere andel negative svar (8 %). På Strand vgs brukte 57 % positive svaralternativer og 5 % negative svaralternativer. Elevene ved Haugaland vgs hadde minst andel positive svar (52 %) og høyest andel som brukte negative svarandel (10 %). For alle skoler var det likevel slik at det andelen elever som rapporterte om positive erfaringer med forsøket var klart størst.

Forskjeller mellom elevgrupper

Forskjeller i svarene mellom a) gutter og jenter, b) elever fra studieforbereende og yrkesfaglige utdanningsprogram og c) de som hadde vært med på forsøket ett og to år ble undersøkt.

Det var kun små forskjeller mellom svarene til gutter og jenter. Det var en svak tendens til at jentene svarte mer positivt for endringer i relasjoner til lærere og medelever. For de andre spørsmålene var det ubetydelige forskjeller.

Forskjellen i svarfordelinger mellom fra elever på studieforbereende og yrkesrettede program var ubetydelige.

Det var også ubetydelige forskjeller mellom svarene til de som har hadde vært med på forsøket ett og to år.

Elevundersøkelsen inneholdt også spørsmål om utfordrende atferd (disiplinproblem) og intensjoner om å slutte på skolen. Det ble undersøkt om det var systematiske sammenhenger mellom elevenes svar om utfordrende atferd, intensjoner om å slutte og deres erfaringer med forsøket uten karakterer i orden og atferd. Det ble funnet en svak tendens til at elever som oppga utfordrende atferd svarte litt mindre positivt om endringer i innsats i skolearbeidet. Utover dette var det kun ubetydelige sammenhenger mellom målingen av utfordrende atferd og elevenes svar for erfaringer med forsøket.

Elever som oppga intensjoner å slutte, svarte jevnt over litt mindre positivt enn de som ikke oppga slike intensjoner, men heller ikke intensjoner om å slutte syntes å ha noen avgjørende betydning for elevenes svar.

Hovedtendensen var altså at ulike elevgrupper svarte relativt likt for spørsmål om erfaringer med forsøket uten karakterer i orden og atferd.

Betydning av karakterer i orden og atferd i forbindelse med jobbsøking

Nærmere hver femte elev svarte at de trodde at det å ikke ha karakterer i orden og atferd kunne ha negativ betydning når de skulle søke jobb (Tabell 2.4). Andelen var noe større blant elevene på yrkesfag enn på studieforberevende utdanningsprogram.

3. Resultater fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse

Det er hentet ut resultater for videregående skoler i Rogaland fylke samlet, og for forsøksskolene. Resultater er sammenlignet for 2014, 2015 og 2016 for å kunne avgjøre om det foreligger en tendens over tid, og mellom forsøksskoler og Rogaland fylke samlet.

Analysene viste en svak tendens til at forsøksskolene har en positiv utvikling når det gjelder elevenes trivsel på skolen fra 2014 til 2016. Skåren for trivsel i 2016 på forsøksskolene er imidlertid litt lavere enn for skolene i Rogaland fylkeskommune samlet.

Forsøksskolene kommer noe bedre ut enn skolene i Rogaland fylkeskommune samlet når det gjelder elevenes opplevelse av at deres forslag blir hørt. Her er det imidlertid ikke noen tydelig endring fra 2014–2016.

Den tydeligste endringen finner en for elevenes opplevelse av arbeidsro i timene. Her har forsøksskolene en negativ utvikling fra 2014–2016, og de har i 2016 dårligere skårer enn skolene i Rogaland fylkeskommune samlet (Tabell 3.1). Vi kan imidlertid ikke utelukke at forskjellene skyldes endringer i elevgrunnet for forsøksskolene.

Tabell 3.1 Resultater fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse for arbeidsro i timene for perioden 2014–16.

	Andel som oppgir god arbeidsro (5)	Andel som oppgir dårlig arbeidsro (1+2)	Gjennomsnitt
Rogaland 2016	29,8 %	12,5 %	3,80
Rogaland 2015	28,9 %	12,3 %	3,85
Rogaland 2014	28,5 %	11,9 %	3,85
Bergeland 2016	20,0 %	18,4 %	3,50
Bergeland 2015	22,2 %	21,3 %	3,45
Bergeland 2014	22,1 %	21,6 %	3,50
Haugaland 2016	22,5 %	19,5 %	3,55
Haugaland 2015	25,2 %	23,1 %	3,50
Haugaland 2014	27,1 %	19,4 %	3,60
Kopervik 2016	22,8 %	14,0 %	3,65
Kopervik 2015	25,4 %	10,8 %	3,85
Kopervik 2014	36,1 %	7,6 %	3,95
Strand 2016	17,9 %	19,3 %	3,55
Strand 2015	30,8 %	10,5 %	3,90
Strand 2014	27,7 %	14,0 %	3,80
Prosjektskolene samlet 2016	20,8 %	17,8 %	3,56
Prosjektskolene samlet 2015	25,9 %	16,4 %	3,68
Prosjektskolene samlet 2014	28,2 %	15,6 %	3,71

Resultater for elevenes svar til påstanden «Det er god arbeidsro i timene».

Svaralternativ og skåring av svar i parentes: Helt enig (5) – Litt enig (4) – Verken enig eller uenig (3) – Litt uenig (2) – Helt uenig (1). Kategorien «God arbeidsro» i tabellen inkluderer de som har svart «Helt enig», mens kategorien «Dårlig arbeidsro» inkluderer de som har svart «Litt uenig» eller «Helt uenig». Undersøkelsen er gjennomført i høstsemesteret.

For de andre spørsmålene/påstandene som er hentet fra Elevundersøkelsen er det bare ubetydelige endringer over tid og ubetydelige forskjeller mellom forsøksskolene og skolene i Rogaland fylkeskommune samlet.

4. Endring i fravær

Tabell 4.1 Endringer i fravær fra forrige skoleår. Tall fra Utdanningsdirektoratet.

	2015–16		Foreløpige tall 2016–17	
	Median dager	Median timer	Median dager	Median timer
Rogaland	4	10	2	8
Endring Rogaland			-50 %	-20 %
Bergeland	10	26	5	14
Haugaland	5	7	3	6
Kopervik	5	12	2	7
Strand	3	8	2	5
Gjennomsnitt prosjektskoler	5,8	13,3	3,0	8,0
Endring prosjektskoler			-48 %	-40 %

For skoleåret 2016–17 ble det innført nye fraværsregler i videregående skole. Dette har medført en reduksjon i registrert fravær blant elevene. Samlet sett har prosjektskolene en reduksjon i antall hele dager fravær tilsvarende det en finner for videregående skoler i Rogaland fylkeskommune, mens reduksjonen i antall enkelttimer fravær er noe større for prosjektskolene samlet enn for de videregående skolene i Rogaland samlet.

5. Endring i fullføring

Tabell 5.1 Andel elever som har fullført og bestått

	2014/2015		2015/2016		2016/2017	
	Vg1	Vg2	Vg1	Vg2	Vg1	Vg2
Bergeland videregående skole	58,7	64,7	61,7	65,8	70,9	70,6
Haugaland videregående skole	76,3	81,6	72,5	73,7	78,2	70,0
Kopervik videregående skole	84,5	84,5	87,7	90,5	85,8	86,0
Strand videregående skole	92,4	90,9	92,2	91,0	90,6	92,4
Forsøksskolene samlet	78,0	80,4	78,5	80,3	81,4	79,8
Rogaland	85,2	82,8	85,6	83,7	85,1	84,9

Indikatoren viser til andelen elever som fullfører og består et skoleår, av alle elever som er registrert i videregående opplæring per 1.10 hvert skoleår. Det vil si at indikatoren er basert på skoleårsmålinger og ikke på årskull. Elever som har sluttet før 1.10 hvert skoleår er tatt bort. For elever som har byttet skole / utdanningsprogram / klasse internt i fylke gjelder siste registrering. Data er importert fra VIGO. Det er kun inkludert data for elever med Elevstatus Elev (E) eller Sluttet (S) og Elevtype Normal (N) eller International baccalaureate (I) eller Yrkes- og studiekompetanse - YSK (Y) og Skoletype Offentlig videregående skole. Verdier for forsøksskolene er uvektet gjennomsnitt på tvers av skolene, det vil si at det ikke er tatt hensyn til skolestørrelse.

Forsøksskolene samlet har en noe lavere andel elever som har fullført enn gjennomsnittet for videregående skoler i Rogaland, men variasjonen mellom skolene er relativt stor.

For forsøksskolene samlet har andelen som fullfører og består Vg1 gått opp med 3,4 % fra 2014/15 til 2016/17 men gått ned med 0,6 % i samme periode for Vg2. Andelen som fullfører i Rogaland samlet har vært stabil for Vg1, mens det er en tendens til økning i andelen som fullfører Vg2. Endringene er relativt små og ikke entydige, og det er derfor ikke grunnlag for

å konkludere med at forsøksskolene har hatt en annen utvikling i fullføring enn de videregående skolene i Rogaland samlet.

6. Samlet oppsummering og drøfting av resultatene

Samlet sett gir resultatene fra de ulike datakildene et sammensatt bilde, og viser ikke en entydig tendens for den virkningen forsøksordningen synes å ha hatt. I det følgende sammenstilles de viktigste resultatene og relateres til relevant forskning.

Selv om det må tas forbehold på grunn av lav svarprosent blant lærerne ved flere av skolene som deltok i undersøkelsen, tyder resultatene på at en relativt stor andel av lærerne mente at forsøket har påvirket elevenes orden og atferd, samt deres egen arbeidssituasjon på en negativ måte. Omtrent 45% av lærerne mente at forsøket har hatt negativ effekt på disse forholdene. Drøyt 35% mente at forsøket har medført positive endringer. En noe større andel av lærerne som arbeidet på yrkesfaglige program (52 %–53 %) mente at forsøket hadde påvirket egen arbeidssituasjon og elevenes orden og atferd på en negativ måte. Tilsvarende andeler for lærerne på studieforbereprogram var 28 % og 30 %.

Videre var det til dels markante forskjeller mellom skolene når det gjelder lærernes oppfatninger. Lærerne på Strand vgs var gjennomgående mest positive. Her svarte nesten 70 % av lærerne at forsøket hadde hatt positiv innvirkning på elevenes orden og atferd, mens nesten 60 % svarte at det hadde hatt positiv innvirkning på egen arbeidssituasjon. På Haugaland vgs var det færrest lærere (15 %) som indikerte positive endringer i elevenes orden og atferd, og kun 17 % av lærerne her mente at forsøket hadde ført til positive endringer i egen arbeidssituasjon. Disse forskjellene synes å ha sammenheng med hvor godt forsøket har vært forberedt på den enkelte skole, læreres involvering i utforming av forsøket og hvor stor betydning karakterene i orden og atferd hadde i lærerens og skolens tidligere pedagogiske praksis. Nasjonal og internasjonal forskning underbygger viktigheten av en god forankringsprosess for å oppnå høy kvalitet på implementering av planlagte endringer/tiltak (Fullan, 2015; Roland, 2015).

Resultatene fra spørreundersøkelsen blant lærerne indikerer mer skepsis og spredning i erfaringene med forsøket enn resultater fra en intervjuundersøkelse som ble gjennomført blant lærere ved Bergeland videregående skole i 2015 (Bringedal, 2015; Bru, 2015). I intervjuundersøkelsen ble det gitt uttrykk for både positive og negative sider ved å ikke ha karakterer i orden og atferd, men de positive sidene syntes å veie opp for de negative sidene. Lærerne opplevde at det å fjerne denne karakteren reduserte administrative krav på dem. På den andre

siden opplevde de at kriteriene for håndtering av normbrudd var blitt mer uklare. Noen læreres utsagn tydet også på at samtaler/forhandlinger med elever i forbindelse med regelbrudd kunne bli relativt tidkrevende.

Intervjuene av lærerne (Bringedal, 2015; Bru, 2015) tydet videre på at det å ikke ha karakterer i orden og atferd gjorde at lærerne brukte mer tid på å bygge gode relasjoner til elevene gjennom hyppige samtaler. Dette mente de var med å skape bedre relasjoner til elevene. Lærerne indikerte også at det ble lagt mer vekt på å legge til rette for elevenes sosiale læring etter at karakterene i orden ble fjernet.

Resultatene fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse er i tråd med dette og peker i retning av at forsøksskolene kommer litt bedre ut når det gjelder elevenes opplevelse av å bli hørt og elevenes trivsel. På den andre siden indikerer Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse at forsøksskolene har hatt en økning i andelen elever som opplever dårlig arbeidsro i timene.

Det ble innført nye fraværsregler for videregående skole fra og med skoleåret 2016–17. Det har medført en reduksjon i registrert fravær blant elevene. Prosjektskolene har en reduksjon i fravær tilsvarende eller noe større enn det en finner for de videregående skolene i Rogaland samlet.

Data om andel elever som har fullført og bestått VG1 og VG2, ble innhentet, og disse tyder på at det ikke har vært endringer av betydning fra før til etter forsøket.

Et flertall av elevene vurderte det å fjerne karakterer i orden og atferd som positivt, selv om nærmere en femtedel av elevene trodde det kunne være negativt å ikke ha disse karakterene når en skulle søke arbeid. Det er særlig verdt å merke seg at en stor andel av elevene mente det å fjerne karakterer i orden og atferd og medfølgende anmerkninger har ført til at de føler seg mer rettferdig behandlet og opplever bedre relasjoner til lærerne. Elevene mente også at de har fått bedre forståelse for skolens normer og regler. Elevene svarte minst positivt når det gjaldt påvirkning på arbeidsro i timene, men også her var andelen elever som svarte positivt klart større enn andelen som mente at forsøket hatt negativ påvirkning.

Elevundersøkelsen indikerer at et stort flertall av elevene opplever positive eller ingen endringer etter at ordningen med karakterene, med tilhørende anmerkninger i orden og atferd

ble fjernet. Disse resultatene er i tråd med resultater fra en intervjuundersøkelse gjennomført blant elever ved Bergeland skole i 2015 (Bru, 2015; Kroken, 2015).

Samlet indikerer resultatene en til dels tydelig kontrast mellom hvordan lærere og elever opplever forsøket. Denne kontrasten gjaldt særlig Haugaland vgs.

Kontrasten mellom lærere og elevers erfaringer avspeiler trolig deres ulike roller og ansvar for orden og læringsfremmende atferd. Elevene har et ansvar for egen orden og atferd, mens lærerne har et overordnet ansvar for å skape et læringsmiljø som fremmer læring og som sikrer trygghet og tilhørighet for alle elever (Opplæringsloven § 9-A). Resultatene tyder på at når karakterene i orden og atferd fjernes opplever en relativt stor andel av lærerne at de mister et viktig virkemiddel i dette henseende.

En relativt ny norsk undersøkelse gjennomført i grunnskolen indikerer at det å forebygge og håndtere utfordrende elevatferd er krevende i mange klasserom og for mange lærere (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Resultatene fra undersøkelsen til Skaalvik og Skaalvik tyder på at vel en tredjedel av lærerne sliter med uro i timene og utfordrende atferd blant elevene. Her ble det også funnet en tydelig sammenheng mellom opplevde disiplinproblemer blant elevene og utmattelse hos lærerne. Det var bare tidspress som viste sterkere sammenheng med utmattelse.

For lærere er den opplevde kvaliteten på relasjonen til elevene en viktig indikator på hvordan de lykkes profesjonelt og har også betydning for deres personlige velvære (Hargreaves, 2000). Lærere på høyere trinn blir oftere utfordret av elevene, og når relasjoner til elever er preget av usikkerhet kan det være en betydelig trussel mot læreres jobbtilfredshet (Spilt, Koomen & Thijs 2011).

Det at en så stor andel av lærerne opplever at forsøket uten karakter i orden og atferd har medført negative endringer for deres egen arbeidssituasjon avspeiler trolig at mange av lærerne opplever at forsøket har skapt en situasjon der det er blitt vanskeligere å regulere elevenes atferd og der relasjonen til noen elever er blitt mer krevende å mestre. Resultatene synes å peke i retning av at det å fjerne anmerkninger og karakterer i orden og atferd krever grundig forberedelse og en prosess der lærerne involveres aktivt på et tidlig tidspunkt. Det synes også å kreve at det konkret beskrives og innarbeides alternative måter å stimulere elevenes orden og atferd på, slik at lærerne får tro på at en skolehverdag uten karakterer i orden og atferd kan fungere. Det kan være hensiktsmessig at skoler som ønsker å prøve en slik

ordning oppretter et partnerskap med skoler som har erfaring med å innføre og gjennomføre en pedagogisk praksis uten karakterer i orden og atferd. Det vil også være hensiktsmessig med strukturerte veiledningsprosesser der en kan drøfte og eventuelt øve på klasseledelse og måter å håndtere utfordrende atferd på uten bruk av anmerkninger.

Kontrasten mellom lærere og elevers oppfatninger av forsøket er tankevekkende. Et stort flertall av elevene svarte at forsøket har medført bedre relasjoner til lærerne og at de opplever å bli behandlet mer rettferdig. Disse funnene kan indikere at det å fjerne karakterer i orden og atferd har et potensiale for å skape bedre og mindre konfliktfylte relasjoner mellom lærere og elever, noe som også burde bedre lærernes arbeidssituasjon. Det er også flere grunner til å ta elevenes opplevelse av relasjonskvalitet med læreren på alvor. Det er et konsistent funn i pedagogisk forskning at gode relasjoner mellom lærere og elever har sammenheng med bedre motivasjon og bedre faglige prestasjoner hos elevene (Allen, Pianta, Gregory, Mikami, & Lun, 2011; Roorda, Koomen, Spilt & Oort, 2011). Litt uventet, ser denne sammenhengen ut til å være sterkere blant elever på høyere enn på lavere trinn (Roorda, Koomen, Spilt & Oort, 2011). Trolig avspeiler dette at kvaliteten på relasjonene mellom lærere og elever høyere trinn varierer mer. Det kan skyldes at det er mer krevende å skape gode relasjoner til eldre elever, og at lærer ofte har mindre tid til å bygge relasjoner til elevene og/eller det er mindre fokus på å bygge relasjoner til eldre elever. For at gode relasjoner skal bli til innsats, læring og gode skoleprestasjoner kreves, det imidlertid også det at læreren har klare og positive forventninger til at elevene skal anstrenge seg for å lære (Davis, 2013).

Forskning viser også at kvaliteten på de relasjoner læreren har til elevene er en viktig forutsetning for å kunne påvirke elevenes normer og atferd (Bru, Stephens, & Torsheim, 2002; Sabol, & Pianta, 2012). Korreksjon av elevers atferd uten basis i gode relasjoner ofte er lite effektivt. Gode relasjoner i kombinasjon med tydelig normer for atferd og god håndtering av norm- eller regelbrudd er nødvendig for å fremme prososial og læringsfremmende atferd (Marzano, mfl. 2003).

Siden lærere og elever svarte såpass forskjellig om hvordan forsøket har virket, er det vanskelig på basis av de data som er hentet inn å vurdere hvilken virkning forsøket reelt har hatt på elevenes orden og atferd. Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse tyder på at prosjektskolene, sammenlignet med andre videregående skoler i Rogaland, har en noe bedre utvikling når det gjelder trivsel, men en reduksjon i andel elever som opplever god arbeidsro.

Elevenes svar indikerer at en femtedel av elevene er usikre på om mangel på karakterer i orden og atferd kan virke negativt når de søker jobb. For å unngå at elever som tidligere kunne profitere på en tilfredsstillende orden og/eller atferdskarakter nå mister noe vesentlig med denne ordningen, kan det vurderes å utarbeide en ordning for at elever kan få en attest/uttalelse som omtaler forhold som evne til å ta ansvar og å samarbeide om arbeidsoppgaver.

På flere av skolene har forsøket fått virke i kort tid. Data som er brukt i denne evalueringen gir ikke noe entydig grunnlag for konklusjoner. For å få gode indikasjoner på virkninger av tiltaket er det nødvendig at forsøket varer lenger, og at det følges opp med opplysninger om eventuelle endringer i forhold som gjennomføring av opplæringen og karakterer. Det vil også normalt være nødvendig å bruke mer enn ett år på å oppnå en god implementering av denne type tiltak.

Lærernes svar kan tyde på at forsøket skaper usikkerhet og muligens frustrasjon hos en del lærere, som bør tas på alvor. Resultatene indikerer at en ganske stor andel av lærerne opplever å ikke ha vært tilstrekkelig involvert i forberedelsen av forsøket. Det kan tenkes at usikkerhet og eventuell skepsis knyttet til prosjektet kan reduseres gjennom å legge opp til en åpen, konstruktiv og konkret prosess i kollegiet om hvordan en skolehverdag uten karakterer i orden og atferd med tilhørende merknader best kan utformes.

7. Litteratur

Allen, J. P., Pianta, R. C., Gregory, A., Mikami, A. Y., & Lun, J. (2011). An interaction-based approach to enhancing secondary school instruction and student achievement. *Science*, 333(6045), 1034–1037.

Bringedal, H. (2015). *En skolehverdag uten karakterer i orden og atferd*. Mastergradsoppgave i utdanningsvitenskap. Universitetet i Stavanger.

Bru, E. (2015). *Notat i forbindelse evaluering av forsøk med å fjerne karakterer i orden og atferd ved Bergeland videregående skole*. Stavanger: Læringsmiljøseneteret, Universitetet i Stavanger.

Bru, E., Stephens, P., & Torsheim, T. (2002). Students' perceptions of class management and reports of their own misbehavior. *Journal of School Psychology*, 40(4), 287–307.

Davis, H. A. (2013). Teacher-student relationships. I J. Hattie & E.M Anderman, (2013). *International guide to student achievement*. Routledge.

Fullan, M. (2015). *The new meaning of educational change* (5th edition). Routledge: Teachers College Press.

Hargreaves, A. (2000). Mixed emotions: Teachers' perceptions of their interactions with students. *Teaching and teacher education*, 16(8), 811–826.

Kroken, H. (2015). *Læreres erfaringer med å fjerne karakterer i orden og atferd*. Mastergradsoppgave i utdanningsvitenskap. Universitetet i Stavanger.

Marzano, R. J., Marzano, J. S., & Pickering, D. (2003). *Classroom management that works: Research-based strategies for every teacher*. ASCD.

Roland, P. (2015). Hva er implementering? I Roland, P. & Westergård, E. (ed.) *Implementering: Å omsette teorier, aktiviteter og strukturer til praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Roorda, D. L., Koomen, H. M., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher–student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of educational research*, 81(4), 493–529.

Sabol, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher–child relationships. *Attachment & human development*, 14(3), 213–231.

Skaalvik, E.M., & Skaalvik, S. (2013). *Lærerrollen sett fra lærernes ståsted*. Trondheim, NTNU Samfunnsforskning. <http://samforsk.no/Sider/Publi-kasjoner/Lærerrollen-sett-fra-lærernes-ståsted.aspx>

Spilt, J. L., Koomen, H. M., & Thijs, J. T. (2011). Teacher wellbeing: The importance of teacher–student relationships. *Educational Psychology Review*, 23(4), 457–477.